

Journalist Morten Kasbergesen
Postboks 1016
9326 Bardufoss
Tlf 77 83 20 00 / 95 90 98 40

Bardufoss 14. januar 2003

Til

SKUPSS prisjury
Institutt for journalistikk
Postboks 1432
1602 Fredrikstad

Operasjon JUPITER

Innledning

I løpet av første halvdel av 2002 gjennomførte jeg et omfattende arbeid for å belyse Bardufoss' ukjente krigshistorie fra 1940.

Arbeidet ble gitt arbeidstittelen "Bardufoss – ukjent krigshistorie". Resultatet ble en rekke artikler:

- 02.04.2002: "Det britiske luftvernet på Bardufoss" – Den ukjente historien om det britiske luftvernet som var stasjonert på Bardufoss i mai og juni 1940.
- 02.05.2002: "Løy som stasjonering av bombefly på Bardufoss" – Avsløringen om at britene krigsvåren 1940 fortalte nordmennene at de britiske jagerflyene på Bardufoss skulle flyttes til en annen flybase lenger sør for å gjøre plass til britiske bombefly. Dette var ren løgn fra britisk side for å dekke over sin planlagte evakuering av Nord-Norge, som nordmennene på dette tidspunktet ikke var blitt informert om.
- 22.06.2002: "Planla glideflyangrep på Bardufoss" – I den norske krigshistorien er det nesten ikke nevnt at tyskerne planla å angripe den norske og allierte flybasen på Bardufoss med glidefly i juni 1940.
- 06.07.2002: "Bardufoss ble okkupert fra lufta" – Takket være en samler i Finnmark fikk jeg tilgang på tre upubliserte bilder fra den tyske besettelsen av flybasen på Bardufoss natt til 12. juni 1940. Den norske krigshistorien ser ut til å ha glemte at Bardufoss ble av tyske fallskjermbergjegere!

Opplysningene til de nevnte artiklene hentet jeg i hovedsak fra britiske dokumenter fra 1940 som jeg bestilte fra det britiske riksarkivet – Public Record Office – via internett. De tyske opplysningene fikk jeg fra tyske dokumenter som norske krigshistorikere har fått tilgang på.

Mens jeg drev research til disse artiklene leste jeg flere steder om Operasjon JUPITER, som den britiske statsministeren Winston Churchill tok initiativ til tidlig i 2. verdenskrig. Jeg hadde hørt om denne planen tidligere, men var av den oppfatning at det dreide seg om de alliertes planer for en frigjøring av hele Norge.

Etter hvert som jeg satte sammen informasjon som jeg fant i både dokumenter og bøker, ble det klart for meg at Operasjon JUPITER overhodet ikke hadde til formål å frigjøre hele Norge. Operasjonen gikk på å erobre de viktigste tyske flybasene i Nord-Norge, deriblant Bardufoss.

Dermed var min nysgjerrighet pirret og en problemstilling begynte å ta form.

Problemstilling

Jeg så for meg følgende problemstillinger da jeg begynte å jobbe med denne saken:

1. Laget britene planer for å frigjøre Bardufoss spesielt og Troms generelt under 2. verdenskrig?
2. Hvis slike planer eksisterer, hvor detaljerte er de og er de tilgjengelige?
3. Ville de allierte klart å frigjøre Bardufoss?

Metode

Det slo meg snart at eventuelle invasjonplaner måtte ligge i det britiske riksarkivet. Men ettersom jeg jobber i en liten lokalavis disponerte jeg ikke midler til å reise til Storbritannia. Problemstillingen måtte løses fra Bardufoss.

Og løsningen ble moderne teknologi; internett. Det britiske riksarkivet har laget en søkemotor som i løpet av sekunder søker gjennom 8,5 millioner dokumenter. Etter en kort forundersøkelse fant jeg ut at informasjonen jeg søkte var å finne i følgende dokument:

WO 106/2005 [Operation "Jupiter" detailed appreciation by Lt Gen. A.G.L. Mc.Naughton](#) 1942 Aug.

Det viste seg å stemme. Dette dokumentet var på over 220 A3-sider, samt en rekke kart. Dokumentet inneholdt de detaljerte planene for å frigjøre Bardufoss, Salangen, Tromsø, Lakselv, Kirkenes og Petsamo (nå Petchenga). Det gikk lag to måneder fra jeg bestilte dokumentet til jeg fikk det tilsendt i posten til en pris av om lag 2000 kroner.

Nå satt jeg altså med detaljerte invasjonplaner for Troms og Finnmark datert sommeren 1942. Spørsmålet var nå om det var mulig å komme fram til om invasjonen ville lykkes hvis

den hadde blitt gjennomført. Jeg ønsket å finne en løsning på denne problemstillingen før jeg omtalte invasjonplanene i Nye Troms.

Det endte med at jeg kontaktet sjef 6. divisjon, generalmajor Lars Johan Sølvberg. 6. divisjon har sitt fredshovedkvarter på Bardufoss. Jeg la fram invasjonplanene og spurte om divisjonen kunne tenke seg å gjennomføre et krigsspill med bakgrunn i planene.

Generalmajor Sølvberg hadde sansen for forslaget, og i august 2002 besluttet han at operasjon JUPITER skulle bli et krigsspill. Dermed var den siste brikken falt på plass, og artikkelen om JUPITER kom på trykk i Nye Troms 17. august 2002 (se vedlegg 1) med en påfølgende artikkel 22. august 2002 (se vedlegg 2) som omhandlet det planlagte krigsspillet.

Øvelse JUPITER

Planleggingsarbeidet i forbindelse med krigsspillet startet i september 2002. 20-30 offiserer i staben til 6. divisjon brukte et par måneder på å innhente all nødvendig informasjon for å kunne gjennomføre krigsspillet.

Øvelse JUPITER fant sted på Bardufoss onsdag 8. januar. Pensjonert generalmajor Torkel Hovland holdt et foredrag om operasjon JUPITER før de allierte og tyskerne braket sammen på et kartbord med et kart over Troms i målestokk 1:50.000.

Etter å ha ”kjempet” hele dagen kunne spilldommer, generalmajor Lars Johan Sølvberg, ikke gi noen entydig konklusjon om de allierte ville klart å gjennomføre operasjonen. Likevel frambrakte kartspillet en rekke viktige momenter som fortsatt er like aktuelle for Forsvaret i dag ettersom geografien og værforholdene ikke har endret seg de siste 60 årene.

Jeg måtte også si meg meget godt fornøyd med at 6. divisjon la ned så mye tid og ressurser på å planlegge og gjennomføre kartspillet. I etterkant har flere i Forsvaret sagt at det å flytte brikker på et kart er noe man burde gjøre oftere i forbindelse med planlegging av operasjoner.

Organisering av arbeidet

Etttersom jeg jobber i en liten lokalavis hadde jeg ikke anledning å bruke veldig mye arbeidstid på denne oppgaven. Det endte med at mesteparten av arbeidet ble gjort på fritida, blant annet bearbeidingen av over 220 A3- sider med invasjonsplaner. Denne bearbeidingen tok meg nesten en uke av min sommerferie i 2002. Selve avisartikkelen ble også for en stor grad skrevet på fritida. Men ettersom jeg er svært interessert i krigshistorie tok jeg ikke det så tungt.

Erfaringer

Jeg føler at denne saken har vist at man selv med små ressurser kan få gjort mye og satt et stort apparat i sving. Takket være internett klarte jeg å finne og bestille relevant dokumentasjon fra Storbritannia fra mitt eget kontor hjemme i kjelleren på Bardufoss.

6. divisjon skal også ha all ære for at de tok utfordringen mens de allerede var mer enn nok opptatt med omstillingen i Forsvaret. Historieinteressen blant fagmilitære er fortsatt høyst levende!

Artikler i Nye Troms som vedlegg:

1. 17.08.2002   *Slik skulle Bardufoss frigjøres*
2. 22.08.2002   *Britiske invasjonplaner blir krigspill for 6. divisjon*
3. 08.01.2003   *De allierte ofret Finnmark og Et historisk krigspill*

Metoderapport til SKUP:

Journalist: Morten Kasbergesen

Tittel på prosjektet: Operasjon JUPITER – den allierte frigjøringen av Bardufoss

Artikler publisert: Artiklene ble publisert i Nye Troms i perioden 17.08-22.08 2002
13.01.2003

Redaksjon/adresse:

Nye Troms – Bardufoss-kontoret

Postboks 1016, 9326 Bardufoss

Telefon: 77 83 20 00

Telefaks: 77 83 20 01

Journalistens adresse og telefonnummer:

Morten Kasbergesen, Nye Troms, Bardufoss-kontoret

Postboks 1016, 9326 Bardufoss

Telefon: 77 83 20 00

Mobil: 95 90 98 40

Telefaks: 77 83 20 01

E-post: morten@nye-troms.no

